

L'alena és una 'eina de sabater, composta d'un ferro amb una punta molt fina i d'un mànec de fusta, que serveix per a foradar, cosir i repuntar la sola o la pell' (DCVB, DIEC). El mot llatí era SUBULA que només ha deixat resultats en l'alg. *sura* 85, adaptació, però, del logudorès i campidanès *sula*, amb el rotacisme característic del dialecte, com el de *vira* < *vila*.

El tipus *alena* (var. *lena* 67, 84, 118, per afèresi), amb les seves var., fa acte de presència, tret del ross., en els grans dialectes, encara que sigui amb caràcter residual, però amb àrea compacta en el balear. El mot, congènere del fr. *alêne*, it. *lesina*, cast. *lezna*, doc. des del s. XV, prové del germ. *ALISNA, origen de *alesna*, amb les var. *lesna*, força estesa, amb afèresi causada dins els contextos *l'alesna*, *una alezna*, i *esna* 69, 123, per deglutinació del pseudoarticle (*lesna* > **l'esna*), però en els parlars val. es tracta d'una interferència del cast. (veg. més avall). Coneix el mateix ètim *alzena*, tribut a l'oc. *alzena*, que va succeir a un anterior *alesena* (< **alésena*). Testimoni de la vitalitat de *lesna* és el valor figurat que ha adquirit de "persona activa, que és com una fletxa" 179. Entre les respostes a l'enunciat figura una classe d'alena, *l'esquirol*, considerat "més petit que la *lesna*" 31, "alena dreta, no torta" 80, que serveix per a "granejar" 71 o "ripuntar" 75; aquest mot designa el mamífer *Sciurus vulgaris* (< SCURIOLUS, dim. de SCURIUS), que, pel seu tamany diminut, pogué designar, per translació semàntica, un tipus d'alena ("més petit que la *lesna*" 31) o bé la seva punta corbada en comparació amb la cua arquejada de l'esquirol.

Punxó (dim. *punxonet* 159), que alterna en cat. occ., amb la var. africada *puntxó*, apareix a voltes com a sinònim de 'alena', però altres vegades amb un sentit diferent ("més petit que l'alena" 49, "no és foradat" 114, "recte" 110, 113, mot no específic 141); doc. al s. XIV, més que mossàrab, cal considerar el mot, com *punxa*, *punxar*, de procedència oc. (< *punchó* < PUNCTIŌNE, amb evolució de -NCT- > nt[ʃ], probablement pel "desplaçament d'artesans, d'eines i de mercaders" d'aquella àrea lingüística; cf. Martines, 2011 a); var. *pun*[θ]ó 132, que sembla der. de

PUNCTIŌNE; *pundó* 138, 139, equiparada la -d- a un anterior **pun*[θ]ó (amb consonant interdental fricativa sonora [cf. Rafel Fontanals, 1981: 57-65]; cf. *colde* 'colze'); *punxorro* 125, 131, 137; a notar *almarà* 'punxó llarg per a cosir espardenyes' 186, pres del manxec *almará* o murcià *armará* (< àr. andalusí ALMAXRÁZ, cl. MIXRAZ). Per a *puntacorrent* 170, veg. mapa 1099.

Agulla (< ACŪCŪLA) figura com a resposta —que en algun cas pot ser mot no específic—, amb les var. *aïlla* 160, 162, del val., amb pèrdua de -g- en contacte amb una vocal velar (cf. PALDC, I, mapa 25); *g[u]ia* 45, 46, d'àrea peninsular ioditzant; i les perifràstiques *agulla de punxó* 142; *agulla albardera* 94, 185, per a cosir albardes (< àr. andalusí ALBÁRDAʿA, cl. ALBÁRDAʿAH [Corriente]); *agulla espardenyera* 24, 156, 185 (*aïlla espardenyera* 187) (Lamarca, 1839), per a cosir la sola de les espardenyes; *agulla saquera* 58 (Escrig, 1851), per a sacs; *agulla sabatera* 185 (Rosanes, 1864), per a sabates; *agulla astorera* 185, per a la llata de les astores.

Són extensions de significat *llanceta* 12, dim. de *llança* (< LANCĒA), a partir de 'instrument de cirurgia amb la punta en forma de llança' (s. XIV); *daga* 23, d'origen incert, des de 'arma blanca'; *pua* 190 (< *PŪGA, parent de PUNGĒRE 'punyir' i PUGIO 'punyal'), partint de 'cos rígid i prim acabat en punta'.

Una mirada al conjunt dialectal cat. ens mostra una àrea compacta de *alena* en el bal. i punts dispersos del cat. or. peninsular, una forma que ha perdut la sibilant sonora de *alesna* (com el mall. *Corema* < *Quaresma*), que, fidel a la seva actitud conservadora, s'ha mantingut en cat. nord-occ., mentre que la *lesna* val. és més aviat atribuïble a una expansió del cast. murcianomanxec (< *lezna*) (cf. ALLeCMan, mapa 713); de fet, la *alesna* del *Libre de caça* (s. XV) és una herència del model cast. (Garcia Sempere, 2013: 129). Aquesta forma es degué imposar en val. a l'anterior *punxó*, que ocupa bona part d'aquest dialecte i també del cat. central. *Agulla* té solament caràcter testimonial.

Són mots normatius *alena*, des del DOrt, 1917; *punxó*, des del DG_I, 1932.